

De hereniging

Door Niels Veenstra

Zij hadden best nog even willen blijven. Kamp Westerbork was, in verhouding tot bijvoorbeeld Auschwitz, zo slecht nog niet. Het voelde er gek genoeg veilig.

Ik sta op de plek waar barak nummer 58 gestaan heeft. Van deze barak, waarin de gebroeders Magnus jarenlang hebben gewoond, is niets meer heel. Voor buurbarak nummer 56 geldt een ander verhaal. Het volledige geraamte en een groot deel van het dak en de muren is intact gebleven en zodoende is dit gebouw stille getuige van één van de verschrikkelijkste hoofdstukken van de geschiedenis van de mensheid.

Het was niet moeilijk om te constateren dat Jacob en Heiman broers van elkaar waren. Er liep een zelfde soort slag door het zwarte haar. De bloedverwanten hadden kenmerkende oren die ietwat ver van het hoofd stonden en ook het spitse gezicht was bij allebei de heren aanwezig. De jongens werden vlak na de eerste wereldoorlog geboren in de Drentse hoofdstad Assen. Jacob, de oudste zoon, werkte in de paardenslagerij van vader David. Zodra hij ervoor had gezorgd dat al het vlees bij de klanten was bezorgd, trok Jacob zijn voetbalschoenen aan en ging hij samen met broertje Heiman naar Achilles 1894 om met vrienden zorgeloos een balletje te kunnen trappen. Ze speelden op een behoorlijk niveau waardoor ze in 1937 zelfs uitgenodigd werden om een toernooi te komen spelen in Groningen.

In de jaren '30 begon Adolf Hitler in Duitsland de macht naar zich toe te trekken. Aan het begin werd de antisemitische Duitse dictator buiten de eigen landsgrenzen nog niet heel erg gevreesd. Toen Hitler in 1939 het bevel gaf aan het Duitse leger om Polen te annexeren, zal de angst bij het Joodse gezin Magnus ook enigszins zijn ontstaan.

Jacob Magnus werd opgeroepen toen het Duitse leger op 10 mei 1940 Nederland binnenviel. Hij streed als militair, maar kon niet voorkomen dat hij gevangen werd genomen. Het geluk leek de oudste telg van het gezin toe te lachen toen hij weer werd vrijgelaten. Hij keerde terug naar Assen. Het gezin werd herenigd.

Jacob en Heiman bleven lange tijd bij elkaar. Zo werden ze gezamenlijk naar Kamp Westerbork gebracht op 19 augustus 1942. Een kamp dat de Duitsers in hun propaganda graag gebruikten als voorbeeld naar de buitenwereld. Er was voldoende eten, er waren goede medische voorzieningen en ze konden zelfs deelnemen aan een voetbalcompetitie. Zodra hij zijn werkdag bij de Ordedienst van het kamp had voltooid, trok Jacob zijn voetbalschoenen aan en ging hij samen met broertje Heiman naar het sportveld om met kampgenoten zorgeloos een balletje te kunnen trappen. Ze speelden op een behoorlijk niveau en werden zelfs gefilmd door mede-kampgevangene Rudolf Breslauer.

Afgezien van het gevangenschap en de nazi-uniformen zou je, op een enigszins bizarre wijze, kunnen stellen dat het huidige bestaan nog best leek op het vrije leven dat ze daarvoor hadden ervaren. Wat ze echt misten, waren vader David, moeder Henriette en zus Clara. Op 2 oktober 1942 werd het gezin weer herenigd in kamp Westerbork en misschien kreeg het gezin Magnus hierdoor een sprankje hoop op een gelukkig einde. Ze waren immers allen nog in leven. Deze hoop was van korte duur. Voor pa, ma en zus Magnus was Westerbork niet meer dan een tussenstation. Op vrijdag 9 oktober 1942 waren zij 3 van de 1703 kampbewoners die op transport werden gezet naar Auschwitz. Zoals vele anderen werden de drie Magnussen direct bij aankomst vermoord. De gebroeders Magnus ontsprongen in eerste instantie de dans doordat zij een baan hadden bij de Ordedienst. Dit privilege kon echter niet voorkomen dat ook zij uiteindelijk gedeporteerd werden. Op dinsdag 18 januari 1944 vertrok er een transport met in totaal 870 personen, waaronder Jacob en Heiman, naar Theresienstadt. Hiervandaan werden beide broers, onafscheidelijk als ze leken te zijn, doorgestuurd

naar Bergen-Belsen.

Uiteindelijk zijn de broers in dit kamp voor het laatst in elkaars gezelschap geweest. Jacob reisde door naar kamp Schwarzheide alwaar hij zichzelf de dood in heeft gewerkt tijdens opruimwerkzaamheden. De officiële sterfdatum luidt; 30 november 1944. Heiman, het middelste kind van het gezin Magnus, wist het bijna te redden tot de bevrijding. Uitputting zorgde er echter voor dat hij op 15 maart 1945 zijn laatste adem uitblies.

Het is voor mij moeilijk te bevatten dat een heel gezin op deze gruwelijke wijze van de aardbodem is gewist. Het enige wat van ze over is gebleven zijn verhalen, herinneringen en monumenten. Eén monument dat direct in het oog springt is de kei bij de ingang van voetbalclub Achilles 1894. Het voelt voor mij niet goed om bij deze steen te herdenken. Vader David en broers Jacob en Heiman staan vereeuwigd in de steen, maar ik mis moeder Henriette en zus Clara. Het gezin is hier niet compleet. Ik verlang naar een plek die meer genoegdoening brengt. Dit zorgt ervoor dat ik naar het adres Rolderstraat 54 fiets. Helaas. De struikelstenen die hier volgens openbare bronnen zouden moeten liggen, liggen hier niet. Ik weiger te geloven dat de gemeente Assen heeft besloten deze herinnering aan het gezin te wissen. Wissen zoals de Duitsers deden met het gezin zelf. Met mijn neus gericht op het trottoir loop ik de Rolderstraat af, tot ik bij nummer 42 aanbeland. Hier glinsteren de namen van David, Henriette, Clara, Jacob en Heiman. Ze zijn herenigd en ik merk dat dit me meer doet dan verwacht. Ik bestel een kop koffie bij de bistro op de hoek. 'Het kan wel even duren, meneer' zegt de vriendelijke dame. 'Dat geeft niet. Ik wil hier best nog even blijven'.